

ljenju z izkazovanjem prevelike uslužnosti napram vladi predaleč, je sodil po vojni narod sam (dr. Sušteršič).

Po vojni

Svetovna vojna pa je zapustila v slovenski duši silne sledove in povzročila v nji silen preobrat, ki je moral imeti svoje posledice tudi na političnem polju.

Stare tradicionalne razmere so ustvarile v Sloveniji razne stranke na podlagi različnih programov in načel, a vse so imele, kakor dokazuje zgodovina, eno samo politično metodo in politično taktiko, namreč da »dosegajo uspehe« s primernim upoštevanjem dinastične sile in fevdalnega duha. Po vojni pa se je to razmerje korenito izpremenilo: Enih ljudi se je svetovna vojna toliko prijel, da so uvideli, da v dobi nanovo se porajajoče demokracije v naših deželah stare metode upoštevanja fevdalstva in ponižnosti niso več umestne in so jih odvrkli, drugi pa so ostali po svojem duhu in po svojem mišljenju stari malikovalci in oboževalci fevdalnega duha, ali z drugimi besedami: ostali so stari »avstrijakanti«.

V novi državi.

To razliko v političnem razvoju slovenskih političnih strank opazujemo lahko zlasti od dobe, odkar imamo novo državo SHS. Slovenska, nekdanji »napredni stranki« združena intelgenca je ostala, kar je bila v Avstriji: Suženj. Ona še danes računa z možnostjo »političnih uspehov« le, če se priklanja vladajočemu sloyu — kakor je bilo nekdanj na Dunaju. Vso svojo moč hoče črpati ne iz tal, iz katerih je zrastle in ki so danes svobodna, ampak s pomočjo vlade, brez ozira na to, ali slovensko ljudstvo tej vladi zaupa ali ne.

Drugastrujaj papravi: »Svetovna vojna je razbila fevdalstvo, mi se mu ne klanjamo več, in ker fevdalstva ni več, zato hočemo udeležiti svoja načela in svoje principe ne več s pomočjo starih metod in stare politične taktike, ampak moramo kreniti na nova pota, oprijeti se moramo novih, modernih metod in moderne ter možate politične taktike, ki upošteva moderni demokratiem, nepastarega fevdalstva.«

In to je nova moderna SLS — kje in kdo so pa »avstrijakanti«, o tem pa ni menda po tem, kar smo povedali, nobenega dvoma več.

Toliko za enkrat kot odgovor na »Narodov« včerajšnji prevod uvodnega članka iz belgrajske »Politike« o dvojni moralii. Nekaj podrobnosti pa še pride.

Iz zunanje politike.

* Preobrat v angleški politiki. Lloyd George je bil odkrit nasprotnik Francije in je izjavil, da je antante konec, ako Francija zasede Poruhrje. Njegov naslednik Bonar Law sicer tudi ni rad gledal francoske politike, toda kot konservativec je bil napram sovjetski Rusiji sovražno razpoložen in je pustil, da se Francija ojačuje, ker jo je smatral za svoje orodje proti sovjetom. Sedanji ministrski predsednik, veleindustrijalec Baldwin, pa je, čeprav konservativec, zavel drugačno stališče in Anglija bo brezdvoma na njem vztrajala. To stališče je, da mora Nemčija plačati in sicer, kolikor jo le vsta-

nu, da pa mora Francija opustiti svoje dosedanje metode, ki Nemčijo gospodarsko uničujejo. Dr. Beneš pa se zdi, je sugeriral Angliji in Franciji načrt, kako Nemčijo sanirati približno po tisti metodi, po kateri je društvo narodov saniralo Avstrijo. Vendar se bo Francija zelo upirala, kajti cilj angleške politike, ki boče vzpostaviti Nemčijo, gre pod Baldwinom končno za tem, da Francijo na kontinentu politično in gospodarsko porazi.

* Velikanski pomen Turčije za bodočnost se kaže v določilih lozaškega miru. Turčija se odveže vsakega plačevanja kakršnihkoli reparacij, dolgovi Turčije velesilam se razdele med njo in njenimi nasledstvenimi državami (tudi na Jugoslavijo bo dokaj bremen odpadlo) in tudi nobenih zasedbenih stroškov Turčija ne bo plačala. Inozemci v Turčiji ne bodo uživali več nobenih predpravil. Svoj del dolgov odplačuje Turčija velesilam v papirnati valuti. Vzrok, da je Turčija dosegla mir pod tako ugodnimi pogoji, je naravnost divja tekma med velesilami, da si pridobe prijateljstvo Turčije, ki je postala najdragocenejši gospodarski objekt bodočnosti. Gre za iraško nafto, za rude, za železniške in pristaniške objekte, da — Amerikanci sanjajo celo o progi, ki naj veže Sredozemsko morje preko kaspiških krajev. Turkestan, Tibeta in Kitaja s Pacifikom! Tudi nevarna je Turčija, ker utegne ta tekma velesil za koncesijami roditi podobne posledice kakor one, ki so leta 1914. privedle do svetovne vojne.

* Meda za volivno reformo. Poslanec Meda je podal popolarski parlamentarni skupini pismo, v katerem naznanja, da je vložil v zbornici dnevni red, v katerem

Aktualna socialna vprašanja.

(Iz govora posl. Fr. Kremžarja v narodni skupščini dne 26. junija.)

Pri razpravi o kreditih za ministrstvo za socialno politiko je imel posl. Fr. Kremžar daljši govor, iz katerega posnemamo po stenografskem zapisniku sledeče odstavke:

GREH NAD INVALIDI.

Novega invalidskega zakona še danes nimamo, še do danes ni predložen načrt novega invalidskega zakona. Še vedno je v veljavi začasni invalidski zakon. Toda v dvanajstih letih hoče vlada in je to tudi doslej, da se donese določba, ki pravi, da bodo podpore invalidov v bodoče podvržene razsodišču neke komisije — ne vem ali je to sodišče ali le upravna komisija, to ni popolnoma jasno in da proti odločitvi te inštanca ni nobenega priziva. Opozarjam na to, da je tu donesena odločba, ki je nezakonita in protustavna in tudi nečloveška. To določbo smo dobili sedaj mesto invalidskega zakona, ki ga invalidi tako težko pričakujejo.

Že po današnjem invalidskem zakonu je določeno, da morajo invalidi biti obvezni člani oficijelne organizacije, ki jo država priznava in podpira. To je »Udruženje vojnih invalidov kraljevine SHS«. Pri tej priliki opozarjam gospoda ministra za socialno politiko na sledeče: Ako ta določba začasnega zakona še velja in upam, da še velja, ker je zakon še v veljavi, potem morajo vsi invalidi biti organizirani v tej organizaciji. Ako morajo biti invalidi organizirani, potem imajo tudi pravico in dolžnost, da izvršujejo funkcije, ki jim jih ta organizacija daje. V Ljubljani pa imamo pri pokrajinski upravi, oddelku za socialno politiko šefa,

sicer izjavlja, da vladni volivni zakon ne odgovarja pravičnosti, vendar zbornica spričo danega položaja vlado noče ovirati pri njenem delu za revizijo političnih ustanov, za katero je sprejela odgovornost, ter prehaja v podrobno razpravo vladnega načrta. Svoj korak opravičuje Meda s tem, da je prišel do prepričanja, da bi glasovanje ljudske stranke proti volivni reformi deželi in stranki prineslo veliko škodo. Izjavlja, da se le z bolestjo loči od vodstva stranke, da ostane v duhu z njo in da njegov nastop nima ničesar skupnega z dosedanjimi disidenti popolarske stranke in njihovimi novimi organizacijami.

* Proti tisku. Italijanski ministrski svet je v svoji seji 12. t. m. sklenil določbe proti »zlorabi tiskovne svobode«. Po teh določbah bo moral poslej v novih pokrajinah nositi odgovornost za list ravnatelj sam ali pa eden izmed rednih glavnih urednikov. Senatorji in poslanci ne morejo postati odgovorni uredniki. Kdor je bil radi tiskovnih zločinov že dvakrat kaznovan, ne more postati odgovorni urednik, ozir. mora to uredništvo odložiti. Politična oblast more nastopiti proti odgovornemu uredniku, ako list s svojo pisavo otežuje diplomatsko akcijo vlade z inozemstvom ali škoduje narodnemu kreditu na znotraj ali na zunaj, ali kakorkoli moti javni red; ako list hujska na zločine ali na razredno sovraštvo, na kršitev discipline med javnimi nameščenci; ako podpira interese tujih držav, podjetij in zasebnikov na škodo italijanskih interesov; ako ponižuje domovino, kralja, kraljevo družino, papeža, državno vero ali pa ustanove in oblasti prijateljskih držav.

ki je kot načelnik invalidskega oddelka izjavil invalidom in jim prepovedal, da ne smejo njegovi invalidi, ki so v državni službi, biti nikakvi funkcionarji te organizacije, in da se z njimi sploh ne razgovarja, če so prevzeli kake funkcije. Radoveden sem, kako je s to stvarjo, in prosim gospoda ministra za socialno politiko, da napravi v tem oziru red in nam da pojasnilo, ali imajo posamezni šefi pravo v zakonu določene pravice in dolžnosti organiziranih invalidov kratkomalo teptati. Če te pravice nimajo, prosim gospoda ministra, da pozove ljubljanskega šefa na odgovor. (Klici na desnici: Zalosten je ta šef!)

Dalje bi opozarjal gospoda ministra, da je v zmyslu začasnega zakona o invalidih določeno, da imajo invalidi, ki so organizirani v Udruženju vojnih invalidov prednost pri vseh službah, ki se oddajajo (Klici: Samo na papirju!). Toda v Ljubljani se je zgodilo, da je bilo v februarju pod vodstvom tega šefa reduciranih 6 invalidov iz državne službe, medtem, ko so neinvalidi še dalje ostali v službi, med temi tudi ženske pomožne moči.

Dalje bi opozoril gospoda ministra na to, da se tukaj dela razlika med invalidi, ki so 50% za delo nesposobni in med onimi, ki so nad 50% za delo nesposobni. V zakonu ni nikakega predloga za to razlikovanje, ki ga ustvarja tu šef ljubljanskega oddelka za socialno skrb popolnoma samovoljno.

Invalidi v Sloveniji so imeli privilegij, ki so si ga sami pridobili in ki je tudi v zakonu utemeljen, da imajo pravico do raznih kinopodjetij in da kot taki dobivajo procente od podjetnikov za svojo blagajno in za podpore svojih članov. Ali pod sedanjjo vlado, ne belgrajsko, ampak pod vlado sedanjega šefa v Ljubljani obstoja nevarnost, da bodo vsi ti privilegiji udruženja

ratnih invalida, sekcija Ljubljana odpadli in da se bo invalidom odvzelo vse to, kar so do sedaj uživali.

Ako se govori o redukciji invalidov, bi si dovolil opozoriti na to, da je v Ljubljani na inv. oddelku dovolj zmognih pisarniških in upravnih invalidov, ki bi lahko vršili pisarniško ali drugačno službo. Če kdo misli na kako redukcijo, bi priporočal, da se reducira šef in pa še kak drugi gospod. Tam imamo dva sodnika, ki sta ne vem iz kakih razlogov šla iz sodnijske službe. Sodnikov danes primanjkuje. Škoda da ni tukaj gospoda ministra za pravosodje, da bi ga na to opozoril. Sodnikov torej primanjkuje, toda gospodje s sodnijskim izpitom in z vsjo potrebno kvalifikacijo zapuščajo sodno službo in se drže mest, ki niso namenjena njim, ampak v prvi vrsti invalidom. — Vem, da bodo gospodje v Ljubljani izjavljali, da so oni le uradniki in nič drugega kot uradniki. Toda socialno delovanje ne obstoji v aktih in raznih predpisih. Socialno delovanje, socialno gibanje je v živem življenju. To pa se ne more predpisovati z akti, ampak z ljubeznijo. Tega birokratizem ni sposoben. Mi moramo za socialno delovanje imeti manj mrtvih črk, pa več živega duha in ljubezni, manj birokratizma, pa več človekoljublja, ljudje, ki hočejo delati v socialni politiki, ne smejo biti birokratje, ampak ljudje, ki imajo zmisel in srce za uboge siromake. Tega pa v Ljubljani in drugod v obilni meri pogrešamo.

POMANJKANJE STANOVANJ.

Drugo vprašanje, ki tudi spada pod kompetenco ministrstva za socialno politiko, je skrb za stanovanja. Pomanjkanje stanovanj je pri nas v Sloveniji silno veliko. Že ob priliki debate o železniškem ministrstvu sem omenjal »vagonarje«. Pri nas imamo na stotine družin v barakah, na stotine ljudi v kletih, kjer boleha njihova deca na škrofulozi in tuberkulozi. Opozarjam na to, da nevarnost te boleznii ne ostane omejena samo za tiste, ki so ji danes izpostavljeni, ampak, da se ta nevarnost ne bo ustavila tudi pred vrati kapitalistov milijonarjev. — Gospodje, mi v teh naknadnih kreditih ne vidimo prav nič, da bi se hotelo od strani vlade kaj ukreniti v tem oziru. Država je zasedla v Ljubljani, v Mariboru, in ravno tako zdi se mi tudi v Zagrebu, velikansko množino hiš in je tam nastanila svoje urade. Iz dotičnih hiš so se morale izseliti stranke, ki so danes brez stanovanj. Na mesto, da bi država sama zgradila potrebne hiše, so se morale izseliti stranke, ki so sedaj kakor rečeno brez stanovanj. Ko bi država sama zgradila potrebne zgradbe bi bilo to tudi za njo cenejše, ker mora za te hiše plačevati ogromno najemnino — kirijo, kakor Vi pravite, pa ne bo postala nikdar lastnica hiš, pomanjkanje stanovanj je pa raditega še večje, socialna mizerija še vse hujsa. Opozarjam vlado, naj ima tudi za te stvari nekoliko zmisla.

VINIČARSKI ZAKON.

Opozarjam tukaj g. ministra za socialno politiko še na eno stvar, ki sicer ne spada v njegov delokrog, nego v delokrog ministrstva kmetijstva, na razmere naših viničarjev. Viničarji na Slovenskem so posebna institucija, ki jih pri Vas v Srbiji ne poznate. Te razmere so socialni škandal in sramota za vsako pravno in socialno urejeno državo. Opozarjam gospoda ministra za socialno politiko, (Medklici poslanca Zebota: Kje pa je svota 1.400.000 kron, katero ste radikalci pred volitvami obečali viničarjem? In kje so tiste breje krave?), da pri ministrstvu za kmetijstvo zastavi ves

Dr. Joža Glonar:

Srbske naselbine na Štajerskem

Najnovejši »Glasnik geografskog društva«, sv. 7. in 8. Beograd 1922, prinaša na str. 113—125 razpravo, ki se peča s tem problemom in ki jo je napisal profesor zgodovine na univerzi v Skoplju, R. M. Grujić. Problem je prvi spoznal naš Davorin Trstenjak, znanstveno se je z njim prvi pečal profesor zgodovine na graški univerzi, Bidermann. Zato se človek razveseli nove razprave o tem problemu, od katere pričakuje, da ga bo po... bila in razširila. To veselje se že na prvih straneh izkadi v prazen nič, ko vidiš, da se je problema lotil mož, ki mu nikakor ni dorasel. Gradivo za razpravo je črpal iz dveh virov, iz arhivalnih podatkov in iz krajevnih in osebnih imen. Način, kako je ravnal s tem gradivom, pa nam kaže, da Grujić nima niti najprimitivnejših pojmov o metodi, ki je za tako delo potrebna in da nujno potrebnih pomočkov pri takem delu, ki jih že imamo ali sploh ne pozna, ali pa jih suverensko ignorira. To so pred vsem obširne študije o krajevnih in osebnih imenih, ki jih imamo že od Miklošiča sem.

Bidermann je l. 1888 dokazal iz gradiva štajerskega deželnega arhiva, da so Skoke pri Mariboru srbska naselbina, ki je nastala v drugi polovici XVI. stol. Grujić stavi prve srbske naselbine na Štajerskem že v starejšo dobo; »po svoj prilici« so nastale že za časa celjskih grofov. To dokazuje iz

zgodovinskih podatkov o njihovih posadkah. Iz nacionalnosti garnizije ali iz narodnosti, ki jo razodevajo imena v plačilnih listih najctih vojakov, sklepamo tako dalekosežnega, pa je v resnici prenagljeno. Po tej poti bi lahko sklepali tudi, da je bila Ljubljana l. 1923 naseljena od Macedoncev, Kragujevac pa od Slovencev!

Imena, ki dokazujejo srbsko poreklo njih nositeljev, se že v 15. stoletju — po Grujiću — nahajajo tudi v administrativnih službah na Štajerskem: tako je v l. 1463-4 znan celjski župan Ivan »Bokalić«, v l. 1481-3 pa Marinko (str. 114). Ta argumentacija je sploh značilna za Grujića, ki traktira slovensčino — srednjega veka! — kot nekaj bistveno različnega od srbščine! Radovedni smo res, kako bi Grujić dokazal, da Bokalić ni slovensko ime, ampak srbsko. Da se zapiše »Bokalić«, to je pri Grujiću že nekaj, v ostalem pa ni noben dokaz! Ali se res samo Srb lahko imenuje n. pr. »Bogar« in ne tudi Slovenec? Neglede na to, da je razlaga krajev. in osebnih imen ena najboljši težavnih filoloških operacij, kdor s takimi imeni znanstveno kaj dokazuje, bi moral dobro poznati oba jezika, v tem slučaju torej srbščino in slovensčino. Kako je s srbščino pri Grujiću, ne morem reči; vsekakor pa še jezika ne pozna, kdor ga samo piše in govori. Slovensčina mu je naravnost deveta vas!

Na vso moč značilen je način, kako operira Grujić s krajevnimi imeni. Vzemimo samo en primer, ob katerem se lahko ta nje-gova ne več primitivna, ampak naravnost —

za zgodovinarja! — naivna metoda ilustrira. Na str. 114. piše: »U severoistočnim okružjima sretamo se opet češče s imenima mesta postalim od Ratz, Reize — Rašanin, Srbijanac. Takova su: dva zaseoka Ratzenberg ili Racka Vrha u srezu Radgona, Ratzenu zaselak u srezu Mičesk (o tej besedi bomo še izpregovorili!), Ratzenberg i Ratzehof zaseoci u srezu Maribor, Ratzberg zaselak u srezu Lajbnic, a Raaz i Peleengraben zaseoci u okružju Gradac«. Očividno je tukaj, da se je zgodovina r zadovoljil z današnjim obliko krajevnih imen, kakor jo podaja avstrijski »Ortsrepertorium«! Iz katerega »repertorij« je vzel krajevno ime »Racki vrh«? — Vzemimo v roke Zahno v »Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter« in pogledjmo, kaj govore zgodovinski dokumenti o teh Grujićevih »srbskih« naselbinah! »Ratz« pri Gradcu (Nemškem) se l. 1265 v listinah imenuje »Redeize«, l. 1390 Ratsch, 1395 Raicz; Ratzenu je v l. 1400 »Trutzenaw«, 1446 »Rutz(e)«; Ratzenberg pri Ljutomeru je l. 1357 »Raschen«, Ratzendorf pri Mariboru se omenja že l. 1265, mariborski Ratzberg je l. 1305 že »perg Raitze«, Ratzehof pa že l. 1200 tudi »Raitze«. Tako govorijo zgodovinski dokumenti zoper prazne kombinacije zgodovinarja Grujića! Če ne bo mogoče iz njih na vse zadnje sklepal, da so »Rascianci« južno in srednje Štajersko naselili že v dvanajstem stoletju! Nemogoče skoro da ni! Kako sliki bi dobili o vrednosti njegovega dela, če bi s Zahnom v rokah preresetavali vso njegovo toponomastiko, s katero operi-

ra! Menda je dovolj, da se je ilustriral samo eden stavek; bilo bi preveč, če bi drugi opravljati to delo, ki je prav za prav njegova stvar.

Značilno je, da citira samo nemško izdajo štajerskega »Ortsrepertorij« iz l. 1917, slovenska iz l. 1918 mu je očividno neznan! Odtod prihajajo pri njem tista lepa krajevna imena, kakor n. pr. Ankenstein, Guttenhaag ali »Mičesk«, kar je samo s cirilske pisave prečitani »Murecka!« Če bi samo malo vtaknil nos v Štreklyeve razprave o krajevnih imenih po Štajerskem, ki jih je prinesel mariborski »Časopis za zgodovino in narodopisje«, bi ne bil mogel napisati odstavka na str. 124.: »U ptujskom se okružju nalaze: Borovei, Bratislavci, Bratonožiči, Bukovci itd. itd., vse imena, ki so Grujiću dokaz za »srbsko-hrvatsko poreklo« njihovih prebivalcev.

Grujić je svoj članek sklenil s stavkom: »Da se dobije definitivna i što jasnija slika naših starih naselja po Štajerskoj valja, uz istorijska istraživanja, preduzeti in antropogeografska, etnološka i lingvistička ispitivanja po svima ovim i mnogim drugim okolnim mestima.« To je vse res, toda ta posel bodo morali opravljati pravi znanstveniki, ki poznajo predmet in njegovo literaturu in ki imajo poleg tega še potrebno znanje in metodo. S svojim prvim poskusom na tem polju je Grujić pokazal, da mu vsega tega manjka in da za sodelovanje na tem polju ni kvalificiran. Pred rezultati in metodo njegovega članka je treba jasno posvariti vse one, ki se za ta problem zanimajo.